

1 JUNI 1942.

JAARGANG XLVII, AFL. 2.

NADRUK VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSSE.

HOOFDREDACTEUR: Dr. JAC. P. THIJSSSE, Bloemendaal.

REDACTEUR: Dr. J. HEIMANS, Amsterdam.

Adres Redactie & Administratie: W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V.,
2e Oosterparkstraat 221/223, Amsterdam (O.).

Postchèque en Giro 15205. Gem. Girokantoor, Amsterdam V. 6482.

Uitgave van W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V., Amsterdam (O.).

Prijs per jaar f 6,80* bij vooruitbetaling.

(Prijsverhoging toegestaan door Depart. van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, onder No. 17796, N.P., dato 23A april 1941)

WATERLAND.

Het huidige landschap.

Het landschap van Waterland in zijn tegenwoordige gedaante vertoont overal de typische kenmerken van het brakwaterlandschap, een omstandigheid welke vaak ten onrechte geheel op rekening van vroegere overstromingen wordt geschreven. Zonder twijfel hebben deze watervloeden, welke altijd door de Zuiderzee veroorzaakt werden, meermalen gedurende langen tijd zout water over deze landen gebracht, maar de daarop volgende ontzilting, vooral van den laatsten tijd waarin overstromingen reeds in tientallen jaren niet meer plaatsvonden, zou stellig haar invloed op de flora en fauna hebben doen gelden. Dat desondanks het water brak is, is dan ook grootendeels een gevolg van het feit dat het water van Waterland in open verbinding staat met het Noordhollandsch kanaal, hetwelk door de Willemsluizen van het IJ en Noordzeekanaal is afgesloten, zoodat er bij het schutten telkens brak water binnendringt.

Meer nog dan aan de fauna zijn bij een oppervlakkige beschouwing de gevolgen hiervan merkbaar aan de flora. Nergens, ook op de vochtigste gedeelten niet, vinden we er die weelderige soortenrijke begroeiing welke kenmerkend is voor het zoetwaterveenlandschap. Tal van mooie en interessante planten welke elders zoo algemeen voorkomen ontbreken er geheel. Zoo zoeken we er tevergeefs naar dotters, gele plompen, waterlelies, kalmoes, zwanenbloemen en meer van dat moois.

De aanwezigheid van dit weinig opvallende, sobere plantendek, gevoegd bij het feit dat de wegen en dijken van Waterland, op één enkele uitzondering na, geheel zonder boomgroei zijn, geeft aan het landschap dat koele, nuchtere, ja armelijke

Foto R. J. Benthem.

Fig. 2. Jonge gele kwikstaarten.

karakter dat meerdere gebieden in Noord-Holland eigen is. Doch dat neemt niet weg, dat dank zij het feit dat het opvoeren van de productiviteit van den bodem in dit cultuurland nog niet zulk een volkomenheid heeft bereikt als elders, Waterland nog kan bogen op een geheel eigen en karakteristiek landschapsschoon. Juist in dit verre, kale en vlakke land vormen de talrijke vochtige en vogelrijke weiden, de oude dijken en de prachtige meren en watertjes zulk een onzegbaar mooie, weldadig aandoende stoffeering.

Ook de slechts aan insiders bekende hoogveenmoerasjes met hun voor dit gebied zoo interessante flora en fauna geven aan Waterland een ongemeene bekoring. Dr. Thijsse had die plekjes méér dan vijf en twintig jaar geleden reeds ontdekt en het is belangwekkend nog eens na te lezen wat hij er ons van vertelt in zijn album „Langs de Zuiderzee”. Als we de enkele markante planten uit deze landjes welke hij opsomt vergelijken met hetgeen er thans nog groeit moeten we echter helaas achteruitgang constateeren. Berkjes b.v. heb ik in deze veentjes nooit aangetroffen, heide in slechts enkele. Ook de moeraswolfsmelk en de prachtige koningsvaren vindt men er niet meer. Van de genoemde paar soorten orchideeën vond ik in 1928 in het veenland aan de zuidzijde van het Barnegat (volgens Thijsse indertijd het rijkste plantenplekje uit de buurt van Amsterdam) nog slechts de laatste exemplaren van de welriekende

nachtorchis (*Platanthera bifolia*). In de jaren daarna vond ik ze er niet meer. Wel in het mooie hoogveentje bij Katham; misschien staan ze daar nu nog wel. Dit is stellig het mooiste van al de thans nog bestaande hoogveentjes in Waterland; de heide is er ook nog vertegenwoordigd, in drie soorten zelfs: dop- en kraaiheide en één enkele pol struikheide, voorts natuurlijk ook veel zonedauw. Jammer dat het zoo gevaarlijk ligt; zonder afscheiding grenzend aan den weg zal het bij eventueele wegverbetering gemakkelijk het slachtoffer kunnen worden. Een waarlijk uniek miniatuur-natuurmonument met een aardige vogelbevolking. Eendennesten vond ik er in het hooge oevergewas, ook de leeuwerik en de gele kwikstaart broeden er en stellig ook de riet-

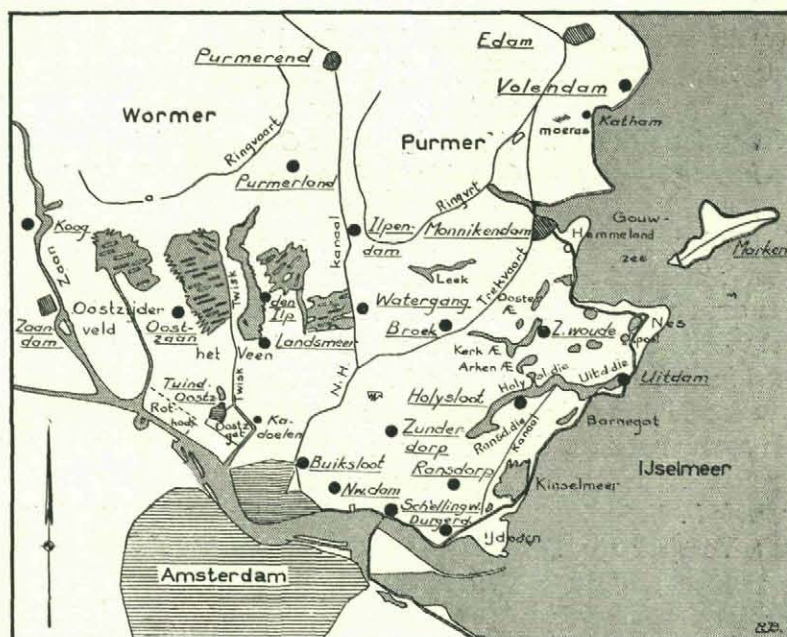

Fig. 3. Overzichtskaartje van Waterland met de belangrijkste natuurgebieden.

gors, de graspieper, de kleine karekiet en de rietzanger. Mogelijk ook de velduil die ik er wel opjoeg in den broedtijd en die er ongetwijfeld een passend milieu vindt.

Ondanks de merkbare verarming in een kwarteeuw tijds, welke m.i. slechts ten deele een gevolg kan zijn van een drukker bezoek, zijn deze veenstroken, vooral die langs de meren, nog steeds heerlijke plekjes waar je urenleng genietend kunt rondscharrelen.

Waar in Waterland de klei aan de oppervlakte komt, hetgeen in de droogmakerijen, de kwelders en op de dijken het geval is, zien we overal typische halophile planten optreden welke er zich, ondanks de voortschrijdende verzoeting van het IJsselmeer, toch kunnen handhaven als gevolg van den blijvenden aanvoer van zout water in Waterland's boezem. Van deze zoutplanten noemen we het lepelblad (*Cochlearia*

officinalis), de zulte (*Aster Tripolium*), het Engelsch gras (*Armeria vulgaris*), de zee-weegbree (*Plantago maritima*), het melkkruid (*Glaux maritima*) en de twee zout-grassen (*Triglochin maritima* en *T. palustris*).

Naast het sporadisch optreden van enkele elders zoo talrijke bloemen als margrietten e.d. zij nog vermeld een somtijds zeer veelvuldig verschijnen van minder gewone soorten als blaartrekkende boterbloem, moerasandijvie, aardbeiklaver en heemst.

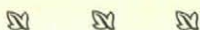
Een der fraaiste concentratieplaatsen voor planten- en dierenleven in dit gebied is stellig de Waterlandsche zeedijk welke Thijsse voor jaren reeds prees als een der schoonste wandelwegen ter wereld. Naast schelpdieren, wieren en allerlei vogels, treft men er alle zoogdiersoorten welke Waterland bevolken, t.w. hazen, muizen (ook de dwergmuis), ratten, mollen, wezels en bunzingen. Mogelijk zelfs ook nog de otter waarvan in 1938 in Monnikendam nog een exemplaar gevangen werd. Van de weekdieren langs den dijk noem ik naast de gewone *Cepaea* en *Arianta* nog: *Assemanina grayana*, *Dreissena polymorpha*, *Clausilia buplicata* en *Fruticicola hispida*.

Buiten de reeds vermelde en hierna nog te noemen onderdeelen van het huidige landschap van Waterland zij met een enkel woord nog gewezen op de stadjes en dorpen welke een zoo integreerend deel van het landschapsbeeld dezer lage landen vormen. Veel van de oude sfeer en glorie van de Zuiderzee is hier nog bewaard gebleven, zoowel in de oude visschersplaatsjes langs den dijk als in vele dier half vergeten maar vaak schilderachtige dorpjes meer in het binnenland. Zoo goed als voor de genoemde natuurterreinen dient ook voor het behoud van het karakteristiek der nederzettingen in dit oude cultuurlandschap nauwlettend te worden gewaakt.

(Wordt vervolgd).

R. J. BENTHEM.

Den Bosch, Voorjaar 1942.

HET OVERWINTEREN VAN DE KLUUT IN ZEELAND.

Sedert Dr. G. J. van Oordt in 1916 heeft bericht, dat de kluten aan de Sloedam overwinteren, wordt dit zo'n beetje als een vaststaand feit aangenomen, en in menig boek en periodiek vinden we tot op heden de mededeling: overwintert regelmatig aan de Sloedam.

Gedurende de laatste drie winters, 1939—1940, 1940—1941 en 1941—1942, heb ik me speciaal met het overwinteren van de kluten bezig gehouden, en daarbij ben ik tot de overtuiging gekomen, dat het in het geheel geen regel is, dat deze vogels hier 's winters blijven.

Nu wil het toeval, dat deze drie winters uitzonderlijk streng zijn geweest, en dus wellicht niet vergeleken mogen worden met de kwakkelwinters van weleer, maar